

УДК: 338; DOI: 10.31388/2519-884X-2019-40-115-121

Мангул О.А., аспірант
кафедри бізнес-консалтингу та міжнародного туризму
Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ФАКТОРІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ

Анотація. В статті проводиться спроба методично обґрунтувати гіпотезу взаємозалежності рівня економічної безпеки та економічного росту України. Методичне обґрунтування наведеної гіпотези проводиться шляхом структуризації індикаторів економічної безпеки України в системі факторів економічного росту. Пропонується формула впливу окремого індикатора економічної безпеки на її інтегральну оцінку. Розраховані вагові коефіцієнти факторів економічного росту в інтегральному індексі рівня економічної безпеки України.

Ключові слова: національна економіка, економічна безпека, економічне зростання.

JEL code classification: M21, G32

Manhul O.A., postgraduate
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE IN THE SYSTEM OF ECONOMIC GROWTH FACTORS

Abstract.

Setting objectives. There is a large body of research on the impact of various factors on economic growth, but the impact of the level of economic security of the national economy on its economic growth is still unexplored. In our opinion, scientific issues of ensuring the economic security of the national economy and its economic growth are directly related and interdependent, so the article attempts to methodically substantiate the hypothesis of the interdependence of the level of economic security and economic growth of Ukraine.

Research results. Methodical substantiation of the given hypothesis is carried out by structuring of indicators of economic security of Ukraine in system of factors of economic growth. The formula of influence of the separate indicator of economic safety on its integral estimation is offered. The weight coefficients of economic growth factors in the integrated index of the level of economic security of Ukraine are calculated. The obtained results give reason to expect that the results of experimental calculations of the relationship between the level of economic security of Ukraine and the rate of economic growth will be significant.

Conclusions. The proposed method proves that the economic security of Ukraine by 75.97% is determined by indicators that represent the factors of economic growth. It is necessary on the basis of experimental data to confirm the methodological substantiation of the existence of the relationship between the level of economic security of Ukraine and the level of economic growth of the national economy.

Key words: national economy, economic security, economic growth.

Постановка проблеми. Існує великий доробок досліджень впливу різних факторів на темпи економічного росту, але вплив рівня економічної безпеки національної економіки на темпи її економічного росту дотепер залишаються не вивченими. На наш погляд, наукові питання забезпечення економічної безпеки національної економіки та її економічного росту мають безпосередній зв'язок і взаємообумовлені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх публікацій проводився з метою визначення існуючих і пріоритетних

на теперішній час напрямів дослідження економічної безпеки національної економіки. Напрями еволюції категорії «економічна безпека», її сутність як в національному так і в міжнародному контексті досліджена в працях Ілларіонова А. [4], Козловського С.В., Жураківського Є.С. [5], Корчевської Л. [6], Мошенського С.З. [10], Лучіані [23], Кабле [24], Кехлера [25], Гріра [26]. Дослідженню загроз економічній безпеці та шляхам її забезпечення присвячені праці Мартиненко В.В. [7], Пастернак-Таранушенко Г. [11], Ніколаєва Є.Б. [12], Петрушевської В. [13].

Методичні аспекти оцінки рівня економічної безпеки держави досліджували Александрова О.Ю. [2], Вареник В.М. [3], Мартиненко В.В. [8], Дронь В.Д. [21]. Особливо слід підкреслити внесок у розвиток методології та методики дослідження економічної безпеки держави Сухорукова А.І. [9,14,15,16,17,18], Харазішвілі Ю.М. [17,20,21,22]. Слід зазначити, що в останніх публікаціях оцінка рівня економічної безпеки національної економіки в системі факторів економічного росту не досліджувалася.

В контексті проблематики статті слід умовно розділити теорію економічного росту, як розділ економічної теорії з певною методологією, побудовою несуперечливої моделі з її наступною верифікацією, та більш «автономні» предметні дослідження у форматі факторного аналізу. Враховуючи масштаби останніх, немає сенсу наводити конкретних дослідників. З 1985 р. проведено тільки визнаних досліджень впливу 151 фактору на економічний ріст [19]. Головним є те, що вплив рівня економічної безпеки на темпи економічного росту не досліджувався.

Формулювання цілей статті. Методично обґрунтувати гіпотезу взаємозалежності рівня економічної безпеки та економічного росту України.

$$d_i = \bar{a}_i \div \sum_{i=0}^n \bar{a}_i \quad (1),$$

де: i – індикатор, який визначає стан агрегованого показника (субіндексу) економічної безпеки, де $i = (1,2,3...n)$;

a_i – експертна оцінка, що характеризує важливість i -го індикатора для узагальнених об'єктів (субіндексів) економічної безпеки;

$$I_m = \sum_{i=0}^n d_i y_i \quad (2),$$

Де: I_m – агрегований показник (субіндекс) m -ї сфери економічної безпеки, де $m = (1,2,3...9)$;

d_i – ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску i -го показника в інтегральний індекс складової економічної безпеки;

Виклад основного матеріалу. Методичне обґрунтування наведеної гіпотези проведемо шляхом структуризації індикаторів економічної безпеки в системі факторів економічного росту. Відповідно «Методичним рекомендаціям щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», затверджених Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України №1277 від 29.10.2013 р. [1], визначення інтегральної оцінки здійснюється в такому порядку:

- формування множини (переліку) індикаторів;
- визначення характеристичних значень індикаторів;
- нормування індикаторів;
- визначення вагових коефіцієнтів;
- розрахунок інтегральних індексів за окремими сферами економіки та інтегрального індексу економічної безпеки в цілому [1, с. 5].

Важливою умовою методичного обґрунтування гіпотези є виключення впливу фактичних характеристичних і нормованих значень індикаторів. Розрахунок вагових коефіцієнтів для кожного субіндексу здійснюється за формулою:

d_i – ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску i -го показника в інтегральний індекс складової економічної безпеки [1, с. 11].

Розрахунок інтегрального індикатора за кожною сферою безпеки визначається формулою:

y_i – нормалізована оцінка i -го індикатора [1, с. 11].

Інтегральний індикатор економічної безпеки України розраховується за наступною формулою:

$$I = \sum_m d_m I_m \quad (3),$$

де: d_m – ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску показника (субіндексу) m -ї сфери економічної безпеки в інтегральний індекс економічної безпеки України;

I_m – агрегований показник (субіндекс) m -ї сфери економічної безпеки, де $m = (1, 2, 3, \dots, 9)$ [1, с. 12].

$$M_i = d_i d_m \quad (4),$$

M_i – ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску окремого індикатора в інтегральний показник економічної безпеки України;

d_i – ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску i -го показника в інтегральний індекс складової економічної безпеки;

d_m – ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску показника (субіндексу) m -ї сфери економічної безпеки в інтегральний індекс економічної безпеки України.

Для здійснення наступного кроку застосуємо аксіоматичний підхід до класифікації, згідно якого за впливом на процес економічного росту фактори поділяють на прямі та непрямі. До факторів прямого впливу віднесемо чисельність та якість трудових ресурсів, обсяг та якісний склад основного капіталу, технології та організацію виробництва, кількість та якість задіяних природних ресурсів, рівень розвитку підприємницьких здібностей в суспільстві обсяг залучених інвестицій. До непрямих факторів віднесемо ефективність кредитно-банківської системи, зростання споживчих і державних витрат, податковий тиск на суб'єктів господарської діяльності, розширення експортних поставок, перерозподіл ресурсів в економіці, система розподілу доходів, монополізація ринків товарів і ресурсів, тінізація економіки. Проведемо структурування індикаторів економічної безпеки України [1] шляхом ідентифікації стосовно відповідних факторів економічного росту. Структуризація за факторами прямого впливу на рівень економічного росту має наступний вигляд:

1. Чисельність та якість трудових ресурсів: чисельність наявного населення від-

враховуючи наведений математичний інструментарій та правила, для визначення вагового коефіцієнту прямого впливу окремого індикатора певної сфери економічної безпеки на інтегральний показник економічної безпеки України, пропонується формула:

сотків до рівня 1990 року, %; коефіцієнт природного приросту, на 1 тис. осіб; частка населення похилого віку в загальній чисельності населення (коефіцієнт старіння), %; загальний коефіцієнт міграційного приросту, скорочення (на 10 тис. осіб); чисельність спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, до чисельності зайнятого населення (на 1 тис. осіб), осіб; рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, відсотків населення відповідної вікової групи.

2. Обсяг і якісний склад основного капіталу: ступінь зносу основних засобів промисловості, %; ступінь зносу основних засобів у будівництві, %; ступінь зносу основних засобів на підприємствах транспорту та зв'язку, %; ступінь зносу основних засобів у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві, %; знос основних виробничих фондів підприємств паливно-енергетичного комплексу, %; валове нагромадження основного капіталу, % ВВП.

3. Технологія та організація виробництва: середнє співвідношення обсягів валової доданої вартості промисловості України та ВДВ промисловості окремих країн Європи, %; різниця індексу ВДВ промисловості України та Китаю, відсоткових пунктів; різниця індексу ВДВ промисловості України та Росії, відсоткових пунктів; частка високотехнологічної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %; трудомісткість промислового виробництва, %; рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, %; рентабельність операційної діяльності підприємств будівництва, %; рентабельність операційної діяльності підприємств транспорту та зв'язку, %; уро-

жайність основних зернових та зернобобових культур, ц з 1 га площі збирання; середньорічний удій молока від однієї корови, кг; енергоємність ВВП, кг умовного палива/гривень; частка втрат при транспортуванні та розподіленні енергії, %; питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, %; питома вага сировинного та низького ступеня переробки експорту промисловості в загальному обсязі експорту товарів, %; частка імпорту у внутрішньому споживанні країни, %; індекс умов торгівлі (ціновий), %; різниця між індексами продуктивності праці в Україні та реальної середньомісячної заробітної плати, %; різниця темпів зростання ВВП України та темпів зростання економік країн, що розвиваються, %; відношення ВВП на одну особу в Україні до середнього значення в країнах ЄС-27, %.

4. Кількість та якість природних ресурсів залучених в господарський оборот: частка власних джерел у балансі паливно-енергетичних ресурсів держави, %; запаси природного газу, місяців споживання; запаси кам'яного вугілля, місяців споживання; частка відновлюваних джерел у загальному постачанні первинної енергії, %.

5. Обсяг залучених інвестицій: відношення інвестицій у підприємства паливно-енергетичного комплексу до валового внутрішнього продукту, %; відношення вартості нововведених основних засобів до обсягу капітальних інвестицій, %; інтегральний індекс інвестиційної сприятливості бізнес-середовища, %; відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП, %.

Проведемо аналогічну структуру за факторами непрямого впливу на рівень економічного росту:

1. Ефективність кредитно-банківської системи: відношення кредитів, наданих нефінансовим корпораціям та домашнім господарствам на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості, % ВВП; частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентами України, %; співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %; співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів; рентабельність активів, %; співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобо-

в'язань, %; частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %; рівень капіталізації лістингових компаній, % від ВВП; рівень волатильності індексу ПФТС, кількість критичних відхилень (-10%); індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, середній за період; різниця між форвардним та офіційним курсом гривні, грн.; частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, %; сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти, млн. дол. США; рівень доларизації грошової маси, %; різниця між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями у звітному періоді, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами (крім Національного банку), %; рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку) в національній валюті, відносно індексу споживчих цін, %; частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, у загальній структурі кредитів, наданих резидентам, %; питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів, %.

2. Зростання споживчих і державних витрат: сальдо поточного рахунку платіжного балансу України, % ВВП; індекс споживчих цін (до грудня попереднього року); відношення наявного доходу населення до ВВП, %; схильність населення до заощаджень, %; відношення середньомісячної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів; відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність, разів; обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, % ВВП; відношення обсягу державного та гарантованого державного боргу до ВВП, %; відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %; індекс EMBI (Emerging Markets Bond Index)+ Україна Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %; відношення дефіциту (профіциту) державного бюджету до ВВП, %; дефіцит (профіцит) бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, % ВВП; рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %;

відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %.

3. Розширення експортних поставок: відкритість економіки, %; коефіцієнт покриття експортом імпорту, разів.

4. Перерозподіл ресурсів в економіці: рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці), %; рівень тривалого безробіття (понад 12 місяців), % до загальної чисельності безробітних; зайнятість населення в неформальному секторі економіки % до загальної чисельності зайнятих; рівень запасів зернових культур на кінець періоду, % до споживання.

5. Діюча система розподілу доходів: відношення обсягів заробітної плати до обсягів соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів, разів; частка населення із середньодушовими еквівалентними доходами у місяць, нижчими 75 % медіанного рівня загальних доходів, %; співвідношення загальних доходів 10 % найбільш та найменш забезпеченого населення (децильний коефіцієнт фондів), разів.

6. Монополізація ринків та тінізація економіки: рівень імпортової залежності за домінуючим ресурсом у загальному поставчанні первинної енергії, %; частка імпорту палива з однієї країни (компанії) у загальному обсязі його імпорту, %; питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі експорту товарів %; питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі імпорту товарів, %; питома вага провідного товару (товарної групи) в загальному обсязі експорту товарів, %; питома вага провідного товару (товарної групи), за виключенням енергетичного, в загальному обсязі імпорту товарів, %; частка продукції, що була реалізована на конкурентних ринках країни, % загальному обсягу продукції (станом на початок року); рівень «тенізації» економіки, % ВВП; загальний обсяг вивезення фінансових ресурсів за межі країни, млрд. дол. США.

Узагальнюючи структуру індикаторів економічної безпеки України за факторами економічного росту, проведені розрахунки за запропонованою методикою і кінцеві результати представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Вагові коефіцієнти значимості факторів економічного росту в інтегральному індексі економічної безпеки України*.

Фактори економічного росту	Сумарний ваговий коефіцієнт структурованих індикаторів в інтегральному індексі економічної безпеки України
Чисельність та якість трудових ресурсів	0,0705
Обсяг і якісний склад основного капіталу	0,0553
Технологія та організація виробництва	0,1982
Кількість та якість природних ресурсів залучених в господарський оборот	0,0361
Обсяг залучених інвестицій	0,0366
Разом фактори прямого впливу	0,3967
Ефективність кредитно-банківської системи	0,0703
Зростання споживчих і державних витрат	0,1155
Розширення експортних поставок	0,0208
Перерозподіл ресурсів в економіці	0,0358
Діюча система розподілу доходів	0,0312
Монополізація ринків та тінізація економіки	0,0895
Разом фактори непрямого впливу	0,3630
Разом фактори економічного росту	0,7597

* Власні розрахунки автора.

Отримані результати дають підставу очікувати, що результати експериментальних розрахунків взаємозв'язку рівня економічної

безпеки України та темпів економічного росту будуть значимі.

Висновок:

Запропонована методика доводить, що економічна безпека України на 75,97% визначається показниками, які представляють фактори економічного росту. Необхідно на основі експериментальних даних підтверди-

ти методичне обґрунтування існування залежності між рівнем економічної безпеки України та рівнем економічного росту національної економіки.

Список літератури:

1. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України №1277 від 29.10.2013р. «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс] Режим доступу: https://zakononline.com.ua/documents/show/218014__218079
2. Александрова О.Ю. Система індикаторів оцінки економічної безпеки // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. - №30. – С. 34-37.
3. Вареник В.М. Аналіз методик розрахунку економічної безпеки України // Академічний огляд. -2016. - №1(44). – С. 70-79.
4. Илларионов А. Критерии экономической безопасности // Вопросы экономики. – 1998. - №10. – С. 35-58.
5. Козловський С.В., Жураківський Є.С. Теоретико-методологічні підходи до визначення категорії «економічна безпека» та складових економічної безпеки України // Економіка та держава. 2015. - №6. – С. 37-42.
6. Корчевська Л. Міжнародний досвід формування інституціонально-правової основи безпекознавства // Міжнародна економічна політика. – 2016. - №1 (24). – С. 74-102.
7. Мартиненко В.В. Загрози економічній безпеці України в контексті викликів глобалізації // Економічний часопис – XXI. – 2011. - №7-8. – С.40-43.
8. Мартиненко В.В. Теоретико-методичні засади оцінки економічної безпеки національної економіки // Економічний простір. – 2015. - №93. – С. 131-140.
9. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / за ред. А. І. Сухорукова ; Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки. - К, 2003. - 63 с.
10. Мошенський С.З. формування та розвиток категорії «економічна безпека держави» в економічній науці та практиці // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. -2008. - №2 (11). – С. 253-264.
11. Пастернак-Таранушенко Г. Результаты исследования путей обеспечения экономической безопасности Украины // Экономика Украины. – 1999. - №2. – С. 21-28.
12. Николаев Е.Б. Интерпретация интересов и угроз в концепции экономической безопасности // Экономическая теория. – 2011. - №2. – С. 1-10.
13. Петрушевська В. Економічна безпека держави: зміст і класифікація загроз //Збірник наукових праць «Ефективність державного управління». – 2012. – Вип. 32. – С. 441-448.
14. Система економічної безпеки держави / за заг. ред. А. І. Сухорукова / Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки. РНБО України. - К : Стило, 2009. - 685 с.
15. Система економічної безпеки держави / за заг. ред. д. е. н., проф. А. І. Сухорукова / Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки. РНБО України. - К : Стило, 2010. - С. 366-394.
16. Сухоруков А. І. Теоретико-методологічний підхід до інтегральної оцінки та регулювання економічної безпеки держави / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі // Банківська справа. - 2011. - № 4. - С. 13-32.
17. Сухоруков А.І., Харазішвілі Ю.М. Щодо методології комплексного оцінювання складників економічної безпеки держави // Стратегічні пріоритети держави. – 2013. - №3(28). – С. 5-15.
18. Сухоруков А. І. Нормативний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки держави / А. І. Сухоруков // Економічна безпека держави: міждисциплінарний підхід : монографія / за наук. ред. д. е. н., проф. Є. В. Хлобистова. - Черкаси : видавець Ю. А. Чабаненко, 2013. - С. 26-40.
19. Факторы экономического роста [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>.
20. Харазішвілі Ю. М. Теоретичні основи системного моделювання соціально-економічного розвитку України : монографія / Ю. М. Харазішвілі. - К : ТОВ «Поліграф-Консалтинг», 2007. - 324 с.
21. Харазішвілі Ю.М., Дронь В.Д. Адаптивний підхід до визначення стратегічних орієнтирів економічної безпеки України // Економіка України. – 2014. - №5(630). – С. 28-45.
22. Харазішвілі Ю.М. Методологічні підходи до оцінки рівня економічної безпеки країни // Наука та наукознавство. – 2014. - №4. – С. 44-58.
23. Luciani G. The economic content of security / G. Luciani // Journal of Public policy. - 1989. - Vol. 8, № 2. - P. 151-173.
24. Cable V. What is International Economic Security? / V. Cable // International Affairs. - 1995. - Vol. 71, № 2. - P. 305-324.
25. Kahler M. Economic security in an Era of Globalization: Definition and Provision. (Presentation to the Conference on Globalization and Economic Security in Asia) / Miles Kahler ; Governance and Institutions. Institute of Defence and Strategic Studies. - Singapore, 11 Sep., 2003.
26. Greer B. European economic security / B. Greer // Securing Europe's future / ed. by St. Flanagan, F. Hampson - L., 1986. - P. 221-241.

Reference:

1. Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy №1277 vid 29.10.2013r. «Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy» [Online] URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/218014___218079 [in Ukrainian].
2. Aleksandrova O.Iu. (2010) Systema indyikatoriv otsinky ekonomichnoi bezpeky. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. №30, pp. 34-37 [in Ukrainian].
3. Varenik V.M. (2016) Analiz metodyk rozrakhunku ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. *Akademichnyi ohliad*. №1(44), pp. 70-79 [in Ukrainian].
4. Yllaryonov A. (1998) Krytery ekonomicheskoi bezopasnosti. *Voprosy ekonomiky*. №10, pp. 35-58 [in Russian].
5. Kozlovskiy S.V., Zhurakivskiy Ye.S. (2015) Teoretyko-metodolohichni pidkhody do vyznachennia katehorii «ekonomichna bez-peka» ta skladovykh ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. *Ekonomika ta derzhava*. №6, pp. 37-42 [in Ukrainian].
6. Korchevska L. (2016) Mizhnarodnyi dosvid formuvannia instytutsionalno-pravovoi osnovy bezpekoznavstva. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*. №1 (24), pp. 74-102 [in Ukrainian].
7. Martynenko V.V. (2011) Zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy v konteksti vyklykiv hlobalizatsii. *Ekonomichnyi chasopys – XXI*. №7-8, pp. 40-43 [in Ukrainian].
8. Martynenko V.V. (2015) Teoretyko-metodychni zasady otsinky ekonomichnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky. *Ekonomichnyi prostir*. №93, pp. 131-140 [in Ukrainian].
9. Metodichni rekomendatsii shchodo otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [za red. A. I. Sukhorukova; Nats. in-t problem mizhnar. bezpeky]. K (2003), 63 p [in Ukrainian].
10. Moshenskiy S.Z. (2008) formuvannia ta rozvytok katehorii «ekonomichna bezpeka derzhavy» v ekonomichnii nautsi ta praktysi. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*. №2 (11), pp. 253-264 [in Ukrainian].
11. Pasternak-Taranushenko H. (1999) Rezultaty yssledovannia putei obespechenia ekonomicheskoi bezopasnosti Ukrainy. *Ekonomika Ukrainy*. №2, pp. 21-28 [in Russian].
12. Nykolaev E.B. (2011) Ynterpretatsiya ynteresov y uhroz v kontseptsyy ekonomicheskoi bezopasnosti. *Ekonomicheskaya teoriya*. №2, pp. 1-10 [in Russian].
13. Petrushevska V. (2012) Ekonomichna bezpeka derzhavy: zmist i klasyfikatsiia zahroz. *Zbirnyk naukovykh prats «Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia»*. Vyp. 32, pp. 441-448 [in Ukrainian].
14. Systema ekonomichnoi bezpeky derzhavy [za zah. red. A.I. Sukhorukova] (2009). *Nats. in-t problem mizhnar. bezpeky. RNBO Ukrainy*. K.: Stylos, 685 p. [in Ukrainian].
15. Systema ekonomichnoi bezpeky derzhavy [za zah. red. d. e. n., prof. A. I. Sukhorukova] (2010) *Nats. in-t problem mizhnar. bezpeky. RNBO Ukrainy*. K.: Stylos, pp. 366-394 [in Ukrainian].
16. Sukhorukov A.I., Kharazishvili Yu.M. (2011) Teoretyko-metodolohichni pidkhid do intehralnoi otsinky ta rehuliuвання ekonomichnoi bezpeky derzhavy. *Bankivska sprava*. № 4, pp. 13-32 [in Ukrainian].
17. Sukhorukov A.I., Kharazishvili Yu.M. (2013) Shchodo metodolohii kompleksnoho otsiniuvannia skladnykh ekonomichnoi bezpeky derzhavy. *Stratehichni priority derzhavy*. №3 (28), pp. 5-15 [in Ukrainian].
18. Sukhorukov A.I. (2013) Normatyvnyi pidkhid do otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky derzhavy. *Ekonomichna bezpeka derzhavy: mizhdystyplinarnyi pidkhid : monohrafiia* [za nauk. red. d. e. n., prof. Ye. V. Khlobystova]. *Cherkasy : vydavets Yu. A. Chabanenko*, pp. 26-40 [in Ukrainian].
19. Faktory ekonomicheskoho rosta [Online] URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/> [in Russian].
20. Kharazishvili Yu.M. (2007) Teoretychni osnovy systemnoho modeliuвання sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy : monohrafiia. K.: TOV «Polihraf-Konsaltnh», 324 p. [in Ukrainian].
21. Kharazishvili Yu.M., Dron V.D. (2014) Adaptivnyi pidkhid do vyznachennia stratehichnykh orientyrv ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. *Ekonomika Ukrainy*. №5 (630), pp. 28-45 [in Ukrainian].
22. Kharazishvili Yu.M. (2014) Metodolohichni pidkhody do otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky krainy. *Nauka ta naukoznavstvo*. №4, pp. 44-58 [in Ukrainian].
23. Luciani G. (1989) The economic content of security. *Journal of Public policy*. Vol. 8, № 2, pp. 151-173 [in English].
24. Cable V. (1995) What is International Economic Security? *International Affairs*. Vol. 71, № 2, pp. 305-324 [in English].
25. Kahler M. (2003) Economic security in an Era of Globalization: Definition and Provision. (Presentation to the Conference on Globalization and Economic Security in Asia). *Governance and Institutions. Institute of Defence and Strategic Studies*. Singapore [in English].
26. Greer B. (1986) European economic security. *Securing Europesfuture* [ed. ey St. Flanagan, F. Hampson]. L., pp. 221-241 [in English].